

נשא: סוד השנים עשר

פרשת קרבנות הנשיאים מעוררת תמיהה כפולה. ראשית, לא מובן מדוע נחוץ לפרט בדיוק רב כל כך מה הקריב הנשיא: קצרת כסף אחת שלשים ומאה משקלה, מזרק אחד כסף, שבעים שקל בשקל הקדש, שנים מלאים סלת בלולה בשמן למנחה, כף אחת עשרה זהב מלאה קטורת, ורשימת בעלי חיים לקרבן, בפירוט רב. זאת ועוד, לא מובן כלל מדוע היה נחוץ לחזור שנים עשרה פעמים על התיאור הזה, הוזה מילולית, אות באות! לכל אחד מן הנשיאים. לא היה נגרע דבר מידיעתנו, אילו היה נאמר שזה היה קרבנו של כל אחד מן הנשיאים, ולאחר מכן היתה מופיעה רשימת הנשיאים וימי הקרבנות: ביום הראשון נחשון בן עמינדב למטה יהודה, ביום השני נתנאל בן צוער נשיא יששכר וכן הלאה. לא די בכך, אלא שבסופה של הרשימה הארוכה והמפורטת הזאת, מסכמת התורה את הסכום הכולל, סיכום שאינו אלא תוצאה חשבונית פשוטה של הכפלה של קרבן הנשיא היחיד בשנים עשר, או אחרת: סיכום שנים עשרה קרבנות של הנשיאים שפורטו לעיל: קצרות כסף שנים עשרה, מזרקי כסף שנים עשר, כפות זהב שנים עשרה וכו'. פעולה חשבונית שכל קורא יכול לערוך לבדו, אם יחפוץ בכך, אך לא ברור כלל לשם מה יחפוץ בכך.

שאלות אלה הן מסוג השאלות שבהן התשובה גנוזה בעצם השאלה, והפתרון מושג בהפיכת סימן השאלה לסימן קריאה. העובדה שהתורה חזרה שנים עשרה פעמים זהות על רשימת קרבנות הנשיאים מעידה על כך שמטרת הרשימה לא היתה לספק מידע בלבד.

שאלה נוספת, מעבר לפרשיה המקומית, הנוגעת לכלל התורה, היא השאלה בדבר הפער המתמיה בין הקיצור המופתי שבה נוהגת התורה בעניינים מסוימים לעומת האריכות הבלתי-מוסברת של פרשתנו או דומות לה. גם כאן, יש להפוך את השאלה לנתון עובדתי: כבר במשנה נאמר, שיש נושאים שהם בחינת "מקרא מועט והלכות מרובות", לפעמים "כהררים התלויים בשערה", וכנגדן יש פרשיות מפורטות מאד.¹ זו לא קושיה, אלא ציון עובדה. יש פרשות שהתורה מאריכה בהן, ויש שמקצרת. ולכן אי אפשר לקבוע כלל שהתורה תמיד נוקטת בלשון הקצרה ביותר האפשרית. אלא שיש לדון בכל ענין לגופו, מדוע זכה זה לקיצור, ומשנהו – לאריכות.

הסקנו מפרשת הנשיאים שתי הנחות יסוד הכרחיות לפרשנות התורה בכלל: א. מטרת התורה אינה רק לספק מידע, אלא יש בה מטרת נוספות עבור הקורא והלומד. ב. התורה אינה נוקטת תמיד בלשון הקצרה ביותר, ולעיתים היא דווקא מאריכה ומפרטת הרבה יותר מחיבורים אחרים המוכרים לנו, הן בקודש והן בחול.

עתה, בעמדנו בקריאת פרשת נשא, בשבת כלה שלפני חג מתן תורה, עלינו להתבונן מה המשמעות של שתי הנחות היסוד הללו לקוראי התורה ולומדיה.

הרמב"ן מסביר, שהחזרה על קרבנו של כל נשיא ונשיא נובעת משני טעמים מנוגדים. הטעם האחד הוא להורות שכולם היו שוים במעלתם ובכוונתם, וניתן לכל אחד מהם כבוד והיקף שווה לחבריו. הטעם האחר הוא להורות שכל אחד מהם הקריב באופן עצמאי את קרבנו, מיזמתו האישית ומצא בו נימוקים וסמלים ההולמים את אישיותו, את מהותו שבטו וקורותיו.

במדרשים, שחלקם הובאו גם בדברי רש"י, ניתן טעם סמלי לכל אחד ממרכיבי הקרבן. מכיון שאין בגוף הפסוקים רמיזה לטעמים המדרשיים והסמליים, ניתן לומר שפרשה זו ניתנה בידי הדרשנים כחומר ביד היוצר, על מנת שיוכלו להרבות ולדרוש בה כהנה וכהנה.² כך לדוגמה מביא הרמב"ן מן המדרשים על הקערה. הקערה, סימלה עבור נחשון בן עמינדב נשיא יהודה את מלכות שלמה המלך, שמלך על כל העולם כולו – כנגד הים "שהוא מקיף את העולם כולו ודומה לקערה", וכנגד ה"ים של שלמה" שצורתו כצורת קערה. יששכר כיון לקצרות המוזכרות בלחם הפנים: "ועשית קצרותיו". מכיון ששכחו של שבט יששכר היה בחכמת התורה, רמז

1 חגיגה א משנה ח

2 לרש"י הירש מדרש מחודש המבוסס גם על החומרים, גם על תפקיד הכלים וגם על סוגי הקרבנות. על המשקלים ועל המספרים.

בקערה ללחם, שכן התורה משולה ללחם: "לכו לחמו בלחמי"³. זבולון, שהיה שבט של יורדי ים, דרש בדומה לנחשון בן עמינדב את הקערה כסמל לים, אבל במובן אחר – רמז לים שהיה מקור פרנסתו.⁴ פרשה זו לא עצמה לבדה יצאה ללמד אלא על כל התורה כולה. התורה לא ניתנה רק לשם הפשט שבה, אלא כמצע לדרש. והדרש, לא תמיד יש לו עיגון בפשט על פי מידות ההגיון שהתורה נדרשת בהם, אלא שלפעמים הוא נדרש לבנות "הררים התלויים בשערה" או ממש "מגדלים פורחים באויר". ואף זו תורה היא ולימוד היא צריכה.

עצם החזרה, כפי שכתבו הרמב"ן ורבנו בחיי בפשוטו של מקרא, היא כדי להעצים כוחו ומעמדו של כל אחד מן הנשיאים והשבטים. מכאן למדנו, שיש פסוקים ופרשות שחוזרים בתורה גם אם אינם מחדשים דבר בתוכנם, ובכל זאת יש משמעות וערך לעצם החזרה עליהם. כך אירע, לדוגמה, גם בסיפורו של עבד אברהם בחרן. תחילה סופר המעשה בתורה, ושוב חזר בפירוט רב מפי העבד בספרו את קורותיו לפני לבן ובתואל. שם ניתן לכך הטעם: יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים. כלומר, החזרה עצמה יש לה חשיבות חינוכית וערכית, להבנת חשיבותו של הסיפור. סיפור בעל ערך ומשמעות, יש לספרו פעמיים ויותר. גם אם אין חידושים גדולים בתוכן, יש ערך בחזרה. בפרשתנו, עצמת המסר של החזרה גדולה עוד יותר – חוזרים שתיים עשרה פעמים, ולו כדי לכבד כל נשיא וכל שבט כערכו.

כמסקנה משתי ההנחות שהנחנו עולה התובנה שהתורה אינה נקראת רק כספר חוק או כפרוזה, אלא גם כשירה. גם בחלקים שאינם כתובים באופן רשמי בסגנון של שירה. בשירה טמון תמיד סוד, המצריך האזנה מסוג אחר. כשמדובר על שירה, יש לחזרות משקל וערך משל עצמו בהנהרת הדברים. החל מחזרה פשוטה ביותר: אינה דומה הקריאה האחת: "ויקרא אל משה" לקריאה כפולה: "ויאמר אברהם אברהם". ואינה דומה קריאה שאין אחריה מענה: "ויקרא אל משה וידבר אליו" לקריאה שמזמנת מענה: "ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני". ממילא מובן, שאינה דומה אמירה אחת של פרוט הקרבנות לשתיים עשרה אמירות, ואינה דומה רשימה של שתיים עשרה יחידות הנשיאים בלבד, לרשימה כזאת שאחריה בא סיכום כולל. החזרה והסיכום אינם מחדשים אינפורמציה, אבל הם ודאי משפיעים על התודעה והחוויה של הקורא. יעמוד נא הקורא והשומע בעת קריאת התורה ויקשיב אל לבו – מה התהליך שהוא עובר עם החזרות והולכת ונשנית? ומה מתחדש כאשר מופיע הסיכום ומגלה כי המעמד הייחודי והמובחן של כל אחד מן השבטים וכל אחד מן הנשיאים מוביל בסופו של דבר למכלול שלם. יתכן שכל החזרה הזאת כדאית כדי לחולל בלבנו את ההבנה שאחדות אינה מבטלת את היחידים, ויחידות אינה מערערת את האחדות, אלא מעצבת ומבססת אותה.⁵ כמאמר חכמים על חנית ישראל בהר סיני: "כאיש אחד בלב אחד".

3 משלי ט ה

4 מבין מפרשי התורה האריך האברבנאל ביותר להסביר את הממד הדרשני המיוחד לכל אחד מן הנשיאים, וסמך דבריו על מדרשי חז"ל בעיקר בתנחומא ובמדבר רבה.

5 כעין זה פירש רש"י הירש, בפסוק יא ובפסוק פד.